

Schokland

Werkboek burgerschap voor niveau 3-4



TWEEDE
DRUK

ANKE TAUBE | ANNE-MARIE BRUNEN | SANDER HEEBELS
RON VISSER | MARLIES PEETERS

uitgeverij
~deviant

2019 Tweede druk, eerste oplage

Met medewerking van: Menno Beekhuizen; Marjan Dorresteyn; Daphne Kievit; Malou Lemaire; Annelien Tienstra
Vormgeving en opmaak: Jasper Hoekstra; Stefan Roelsema; PPMP Prepress, Wolvega, ppmp.nl
Tekening omslag: Mirjam Vissers, mirjamvissers.nl
Tekeningen binnenwerk: Jasper Hoekstra; Jasper Onderdelinden; Stefan Roelfsema;
Aimée de Jongh, aimeedejongh.com; Ymke Pas, ymkes-infographics.nl

Uitgeverij Deviant
Zuidsingel 13
3811 HA Amersfoort
t: 033-4650831
e: info@uitgeverij-deviant.nl
i: www.uitgeverij-deviant.nl

© 2019 Uitgeverij Deviant, Amersfoort

Het is niet toegestaan dit werk, of delen daarvan, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever te kopiëren. Onrechtmatig kopiëren is een vorm van diefstal.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van art. 16b en 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht, Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp. Voor het overnemen van een of enkele gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers of andere compilatiewerken dient men zich tot de uitgever te wenden.

Ondanks alle inspanningen is het de uitgever misschien niet gelukt alle rechthebbenden te achterhalen. Als u denkt rechthebbende te zijn, neemt u dan contact op met de uitgever.



Uitgeverij Deviant drukt haar boeken in Nederland en op papier met het FSC-keurmerk.

ISBN 978-94-63261-845

Inhoudsopgave

Woord aan de student	4	Thema 4 Rechtsstaat en rechtspraak	167
Kern van burgerschap		Hoofdstuk 1 Rechtsstaat	167
Introductiethema	6	Hoofdstuk 2 Rechtspraak	173
Hoofdstuk 1 Vrijheid	6	Hoofdstuk 3 Rechtszaken	178
Hoofdstuk 2 Rechten	11	Zelftest	183
Hoofdstuk 3 Regels en wetten	16	Portfolio-opdrachten	186
Zelftest	21	Economische dimensie	
Portfolio-opdrachten	23	Thema 1 Werk	192
Sociaal-maatschappelijke dimensie		Hoofdstuk 1 Werken	192
Thema 1 Cultuur en identiteit	28	Hoofdstuk 2 Werk vinden	198
Hoofdstuk 1 Cultuur	28	Hoofdstuk 3 Aan het werk	203
Hoofdstuk 2 Identiteit	34	Zelftest	209
Hoofdstuk 3 Gedrag	38	Thema 2 Werk en de samenleving	212
Zelftest	43	Hoofdstuk 1 Arbeidsmarkt	212
Thema 2 Multiculturele samenleving	46	Hoofdstuk 2 Rechten van werknemers	217
Hoofdstuk 1 Immigratie	46	Hoofdstuk 3 Verzorgingsstaat	225
Hoofdstuk 2 Integratie	51	Zelftest	231
Hoofdstuk 3 Discriminatie en emancipatie	57	Thema 3 Kritisch consumeren	233
Zelftest	63	Hoofdstuk 1 Omgaan met geld	233
Thema 3 Veiligheid	66	Hoofdstuk 2 Consumeren	238
Hoofdstuk 1 Veiligheid	66	Hoofdstuk 3 Duurzaamheid	244
Hoofdstuk 2 Criminaliteit	72	Zelftest	250
Hoofdstuk 3 Straffen	77	Portfolio-opdrachten	253
Zelftest	82	Vitaal burgerschap	
Thema 4 Media	84	Thema 1 Leefstijl	258
Hoofdstuk 1 Communicatie en media	84	Hoofdstuk 1 Gezonde leefstijl	258
Hoofdstuk 2 Invloed van media	89	Hoofdstuk 2 Genotmiddelen	264
Hoofdstuk 3 Omgaan met media	94	Hoofdstuk 3 Gezondheid	270
Zelftest	100	Zelftest	276
Portfolio-opdrachten	103	Thema 2 Relaties en seksualiteit	279
Politiek-juridische dimensie		Hoofdstuk 1 Relaties	279
Thema 1 Democratie	108	Hoofdstuk 2 Seks	285
Hoofdstuk 1 Politiek	108	Hoofdstuk 3 Samenleven	291
Hoofdstuk 2 Democratie in Nederland	113	Zelftest	296
Hoofdstuk 3 Invloed op de politiek	119	Portfolio-opdrachten	298
Zelftest	125	Wereldburgerschap	
Thema 2 Verkiezingen	128	Thema 1 Nederland en de wereld	302
Hoofdstuk 1 Politieke partijen	128	Hoofdstuk 1 Globalisering	302
Hoofdstuk 2 Stemmen	134	Hoofdstuk 2 Mondiale problemen	308
Hoofdstuk 3 Na de verkiezingen	139	Hoofdstuk 3 Europese Unie	313
Zelftest	144	Zelftest	318
Thema 3 Bestuur van Nederland	147	Thema 2 Verschillen in de wereld	321
Hoofdstuk 1 Regering	147	Hoofdstuk 1 Arm en rijk	321
Hoofdstuk 2 Parlement	153	Hoofdstuk 2 Mensenrechten	327
Hoofdstuk 3 Gemeente en provincie	159	Hoofdstuk 3 Wereldreligies	333
Zelftest	164	Zelftest	338
		Portfolio-opdrachten	341
		Bronvermelding afbeeldingen	344

Woord aan de student

Dit boek is een werkboek voor het vak burgerschap. Tijdens het vak burgerschap leer je kritisch nadenken over de keuzes die je maakt en over de wereld om je heen.

Bij dit werkboek hoort een handboek. De vragen en opdrachten in dit werkboek gaan over de tekst uit het handboek.

Dit werkboek bestaat uit zes delen, met elk een eigen kleur:

Kern van burgerschap

Sociaal-maatschappelijke dimensie

Politiek-juridische dimensie

Economische dimensie

Vitaal burgerschap

Wereldburgerschap

Elk deel bestaat uit een of meerdere thema's en elk thema is opgedeeld in drie hoofdstukken.

Elk hoofdstuk bestaat uit theorievragen en verwerkingsopdrachten. De theorievragen gaan over de theorie en bronnen uit het handboek. De verwerkingsopdrachten gaan dieper in op een onderwerp uit het handboek.

Bij sommige vragen wordt verwezen naar een **verdiepingskader** in het handboek. Je docent geeft aan of je deze vragen moet beantwoorden of niet.

Aan het einde van elk thema maak je de zelftest. Hiermee test je je kennis van het thema en bereid je je voor op de thematoets of dimensietoets.

Aan het einde van elk deel maak je een of meer portfolio-opdrachten. Je bespreekt met je docent welke opdracht(en) je maakt. De uitwerking van de opdrachten neem je op in je portfolio voor het vak burgerschap.

Succes!

POLITIEK- JURIDISCHE DIMENSIE



Hoofdstuk 1 Politiek

Theorievragen

1. Bekijk de cartoon.



a. Wat heeft de cartoon met politiek te maken?

b. Waar staat de weegschaal in de cartoon symbool voor, denk je?

2. Lees het verdiepingskader **De Atheense democratie** op pagina 84 van het handboek.

a. Schrijf een verschil op tussen de Atheense democratie en moderne democratie in Nederland.

b. Vind jij 'volksheerschappij' een goede manier om een moderne democratie te omschrijven?

3. Waaraan merk je dat Nederland een democratie is?

Noem twee dingen.

1: _____

2: _____

4. Lees de tekst.

Gemeente laat inwoners meedenken over feesten in het Westland

De gemeente Westland gaat haar inwoners mee laten denken over feesten in de regio. Onder het motto 'Feesten doen we met z'n allen, regels maken ook', worden Westlanders uitgenodigd om een enquête in te vullen over het evenementenbeleid.

15-02-18, 11:11   

In de enquête worden verschillende aspecten van het evenementenbeleid aangestipt. Zo komen onder meer 'duur', 'omvang' en 'veiligheid' aan de orde. De gemeente organiseert daarnaast verschillende bijeenkomsten om de belangen en meningen van verschillende doelgroepen goed in beeld te krijgen.

Bron (bewerkt): AD.nl.

a. Hoe blijkt uit deze tekst dat inwoners van de gemeente Westland inspraak hebben in de politiek?

b. Waarom geeft de gemeente burgers inspraak in deze kwestie, denk je?

c. Je kunt ook op eigen initiatief inspraak hebben in de politiek.

Noem twee manieren.

1: _____

2: _____

5. Lees het Twitterbericht.



Bron: Twitter / Amersfoortse Courant.

Welk kenmerk van een democratie blijkt uit het Twitterbericht?

6. a. Schrijf een verschil op tussen een dictatuur en een democratie.

b. Lees de tekst.



Bron (bewerkt): Amnesty International.

Welk kenmerk van een dictatuur herken je in de tekst?

7. Lees het verdiepingskader **Aristocratie en theocratie** op pagina 86 van het handboek.

a. Hoe verschilt een aristocratie van een democratie?

b. Schrijf een overeenkomst op tussen een theocratie en een dictatuur.

Verwerkingsopdrachten

1. a. Bedenk over welke kwestie jij inspraak zou willen hebben in de politiek.

Kruis een kwestie in de lijst aan of bedenk zelf een kwestie.

- fileprobleem
- klimaatverandering
- lidmaatschap Europese Unie
- premie zorgverzekering
- sluitingstijden horecagelegenheden
- schooluitval mbo-studenten
- tekort huurwoningen

b. Waarom wil je graag inspraak hebben in deze kwestie?

c. Welke politieke keuze moet er volgens jou worden gemaakt over deze kwestie?

d. Noem twee meningen of belangen die spelen bij deze politieke keuze.

1: _____

2: _____

e. Hoe zou jij ervoor kunnen zorgen dat jouw mening over deze kwestie mee wordt gewogen?

2. In deze opdracht zoek je op internet naar informatie over de bestuursvorm van een land. Gebruik betrouwbare bronnen.

a. Kies één van de volgende zes landen:

- | | |
|--------------------------------------|--------------------------------------|
| <input type="checkbox"/> Cuba | <input type="checkbox"/> Thailand |
| <input type="checkbox"/> Iran | <input type="checkbox"/> Turkije |
| <input type="checkbox"/> Noord-Korea | <input type="checkbox"/> Wit-Rusland |

b. Wie is de politiek leider van dit land?

Leg ook uit hoe deze leider aan de macht is gekomen.

c. Hebben de inwoners van dit land inspraak in de politiek?

Licht je antwoord toe.

d. Vind je dat het land meer op een democratie of meer op een dictatuur lijkt?

Licht je antwoord toe.

e. Zou jij in een land willen wonen met deze bestuursvorm?

Licht je antwoord toe.

Hoofdstuk 2 Democratie in Nederland

Theorievragen

1. Lees de tekst.



VVD Elburg wil referendum over de koopzondag

Inwoners van de gemeente Elburg moeten zich via een referendum kunnen uitspreken over invoering van de koopzondag. Dat bepleit de lokale VVD. De partij wil dat er op donderdag 23 mei, gelijktijdig met de verkiezingen voor het Europees Parlement, een volksraadpleging wordt gehouden over winkelopenstelling op zondag.

Paul Hartman 20-03-19, 14:00 Laatste update: 22-03-19, 15:51

Bron: DeStentor.nl

a. Welke vorm van directe democratie wordt in de tekst genoemd?
Leg uit waarom dit een vorm van directe democratie is.

b. Welke vorm van indirecte democratie wordt in de tekst genoemd?
Leg uit waarom dit een vorm van indirecte democratie is.

c. Waarom hebben de meeste democratische landen een indirecte democratie?

2. Lees het verdiepingskader **Raadgevend en raadplegend referendum** op pagina 88 van het handboek.

a. Wat is het verschil tussen een raadgevend en een raadplegend referendum?

Hoofdstuk 1 Arbeidsmarkt

Theorievragen

1. Wat is de arbeidsmarkt?

2. Lees de tekst.



Jonge technici kunnen na hun afstuderen uit wel tien banen kiezen

Jenda Terpstra - 23 mei 2018

Jongeren die een technische mbo-opleiding afronden, kunnen na hun afstuderen kiezen uit zo'n tien banen.

Mbo'ers met een opleiding in de techniek doen het goed op de arbeidsmarkt. Door het schreeuwend tekort aan technisch geschoold personeel ligt werk in de richting van techniek, industrie en bouwkunde voor het oprapen. Dat blijkt uit onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek naar arbeidsparticipatie van jongeren tussen 2015 en 2017.

Het zijn goede tijden voor jonge technici, beaamt ROVC-directeur John Huizing, aanbieder van technische mbo-opleidingen. "Als je op dit moment voor een technische opleiding kiest, ben je gegarandeerd van een baan." Volgens Huizing kan een doorsnee-mbo-scholier na het afstuderen kiezen uit 'tien banen'.

Uit de jaarlijkse 'Techbarometer' die het ROVC deze maand publiceerde, blijkt dat vier op de vijf technische bedrijven met een tekort aan technisch geschoold personeel kampen, of binnenkort een personeelstekort verwachten.

Bron (bewerkt): Trouw.

a. Hoe blijkt uit de tekst dat de arbeidsmarkt van de technische sector uit balans is?

b. Wat kan hiervan een oorzaak zijn?

c. Noem een mogelijk gevolg van deze situatie voor de Nederlandse economie.

3. Lees het verdiepingskader **Krappe en ruime arbeidsmarkt** op pagina 173 van het handboek. Lees vervolgens de tekst bij vraag 2 nog eens.

a. Is er in de tekst sprake van een krappe of een ruime arbeidsmarkt?
Licht je antwoord toe.

b. Voor wie is deze situatie nadelig?
Licht je antwoord toe.

c. Noem een mogelijk gevolg van deze situatie voor mensen die al een baan hebben.

4. a. Wat is de beroepsbevolking?

b. Noem twee groepen mensen die **niet** tot de beroepsbevolking horen.

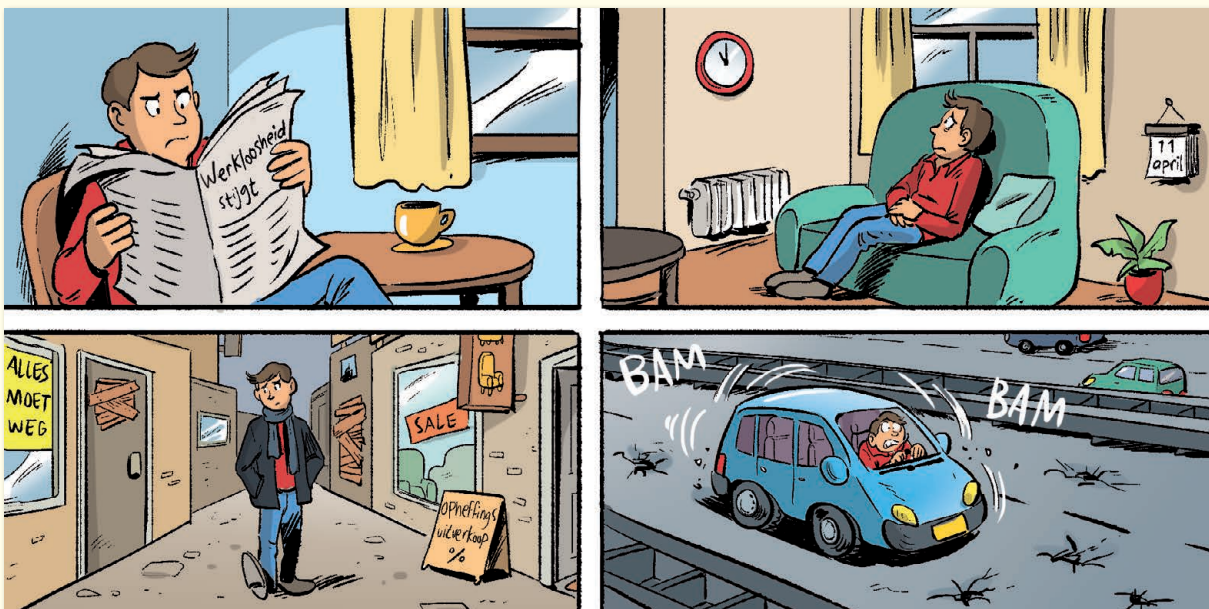
1: _____

2: _____

5. Lees het verdiepingskader **Soorten werkloosheid** op pagina 174-175 van het handboek. Verbind elke situatie met het soort werkloosheid dat erbij hoort.

Situatie	Soort werkloosheid
De werknemers van een strandtent hebben in de winter geen werk, omdat de strandtent dan gesloten is.	conjuncturele werkloosheid
Door een economische crisis gaan mensen minder vaak uit eten, waardoor er minder vraag is naar koks.	frictiewerkloosheid
Een producent van auto-onderdelen verplaatst de fabriek naar China, waardoor er banen in Nederland verdwijnen.	seizoenswerkloosheid
Veel mensen met een afgeronde administratieve opleiding kunnen geen baan vinden, omdat er weinig vacatures zijn voor administratief medewerkers.	structurele werkloosheid

6. Bekijk de strip.



Welke drie gevolgen van werkloosheid herken je in de strip?

- 1: _____
- 2: _____
- 3: _____

Verwerkingsopdrachten

1. Lees de tekst.

Home Business Beurs Koersen **Tech** Life Carrière Opinie Brexit TV ✉ Nieuwsbrief

Tech

Robotisering: banen verdwijnen maar er komen nieuwe voor terug

17 september 2018 13:53



De robots komen eraan, maar dat is geen reden voor paniek op de arbeidsmarkt. Steeds meer werk wordt weliswaar geautomatiseerd en gerobotiseerd, en dat levert banenverlies op, maar daar tegenover staat dat er ook miljoenen nieuwe banen bijkomen.

Dat staat in een omvangrijk rapport van het World Economic Forum (WEF) over de toekomst van banen. Wordt nu nog 29 procent van het werk door machines uitgevoerd en 71 procent door mensen. In 2022 zal die verhouding al op 58 procent mensen en 42 procent machines liggen.

Als voorbeeld van 'nieuwe' banen noemt het WEF bijvoorbeeld ontwikkelaars van apps, dronebestuurders en mensen die patiënten via computers kunnen monitoren.

Menselijke vaardigheden versus machines
Menselijke vaardigheden, zoals creativiteit, kritisch denken, onderhandelen en overtuigen, blijven echter belangrijk en onmisbaar. Net zoals emotionele intelligentie.

Bron (bewerkt): RTL Z.

a. Wat houdt robotisering in?

b. Hebben automatisering en robotisering gevolgen voor het werk waarvoor jij wordt opgeleid, denk je?

Licht je antwoord toe.

Zelftest

1. Vul in elke zin het juiste begrip in.

Kies uit:

accijns	premie
arbeidsmarkt	sociale zekerheid
beroepsbevolking	uitkering
btw	volksverzekering
inkomstenbelasting	werkgelegenheid

Er blijven drie begrippen over.

- Iemand van twintig jaar oud die een baan zoekt, behoort tot de _____.
- Over ieder product dat je koopt, betaal je _____.
- Omdat roken slecht is voor de gezondheid, heft de overheid een hoge _____ op sigaretten.
- De _____ is het geheel van vraag naar en aanbod van arbeidskrachten.
- Als een bedrijf zich in Nederland vestigt, kan dat voor meer _____ zorgen.
- Elke werknemer moet _____ voor de WW betalen.
- Over het geld dat je verdient betaal je _____.

2. a. Schrijf twee gevolgen van werkloosheid op voor de samenleving.

1: _____

2: _____

b. Wat heeft sociale zekerheid met werkloosheid te maken?

3. Wat is het verschil tussen sociale voorzieningen en sociale verzekeringen?

4. Wat is de verzorgingsstaat?

5. Noem twee taken van een ondernemingsraad (OR).

1: _____

2: _____

6. Hoe kan een staking vakbonden helpen om hun doelen te bereiken?

7. Lees de tekst.

Vrijdag 31 mei 2019

Pensioenonderhandelingen hervat: kabinet grijpt in op AOW-leeftijd

De onderhandelingen over een nieuw pensioenstelsel worden maandag officieel hervat.

Minister Wouter Koolmees van Sociale Zaken heeft vanmiddag de sociale partners uitgenodigd om opnieuw deel te nemen aan het overleg.

LAURENS KOK

De pensioenonderhandelingen klapten eind vorig jaar, omdat de

vakbonden vonden dat het kabinet hun te weinig tegemoet was gekomen. De vakbonden eisen onder meer bevrozing van de AOW-leeftijd op korte termijn en een minder snelle stijging op langere termijn. Ook willen zij een regeling waarbij mensen met een zwaar beroep eerder kunnen stoppen met werken. In ruil daarvoor zijn zij bereid akkoord te gaan met een pensioenstelsel waarin het pensioen minder zeker wordt dan nu.

Hoewel er sindsdien niet werd onderhandeld werden er wel volop gesprekken gevoerd in informele sfeer. Het kabinet bleek bereid te bewegen: de AOW-leeftijd blijft voorlopig vaststaan op het huidige niveau van 66 jaar en vier maanden en gaat zodoende niet komend jaar al omhoog naar 66 jaar en 8 maanden.

Bron: Algemeen Dagblad.

a. Welke taak van een vakbond herken je in de tekst?

b. Is de AOW een voorbeeld van een volksverzekering of een werknemersverzekering? Licht je antwoord toe.


c. Waarom is het volgens het kabinet nodig om de AOW-leeftijd te verhogen?

Opdracht 2 Informatiefolder over radicalisering

Radicalisering van jongeren is een belangrijke maatschappelijke kwestie. Radicalisering vindt vaak plaats op het gebied van religie, dierenrechten of politieke overtuiging. De overheid wil voorkomen dat jongeren extremistische ideeën krijgen en daarnaar gaan handelen. Daarom probeert de Nederlandse overheid:

- jongeren weerbaarder te maken tegen propaganda van extremistische organisaties;
- families van geradicaliseerde jongeren te ondersteunen;
- samen te werken met maatschappelijke organisaties, jongerenwerkers, verenigingen en moskeeën;
- scholen te helpen bij het herkennen van radicalisering.

Jij hebt van de overheid de opdracht gekregen om een folder of websitetekst te maken over radicalisering. Daarmee informeer je bewoners van jouw buurt of wijk over wat de overheid doet om radicalisering van Nederlandse jongeren tegen te gaan. Ook leg je aan buurtbewoners uit wat ze zelf kunnen doen.

1. Bepaal of je burgers gaat informeren via een folder of websitetekst.
2. Zoek op internet uit wat radicalisering inhoudt. Zorg ervoor dat je betrouwbare websites gebruikt. Schrijf de websites op: die komen later in je folder of websitetekst te staan.
3. Bedenk twee mogelijke redenen waarom jongeren radicaliseren.
4. Bekijk de overheidsmaatregelen uit het kader hierboven. Bedenk per maatregel hoe deze volgens jou kunnen helpen om radicalisering tegen te gaan.
5. Zoek uit wat mensen zelf kunnen doen als ze denken dat iemand in hun omgeving radicaliseert.
 -  Kijk bijvoorbeeld op de website van de Rijksoverheid en gebruik daar de zoekterm 'hulp radicalisering'.
6. Schrijf de folder of websitetekst en verwerk daarin de informatie die je bij stap 2 tot en met 5 hebt verzameld. Zorg ervoor dat je de tekst in eigen woorden schrijft en dat de informatie betrouwbaar is. Noem in de tekst ook de websites die je hebt gebruikt.
7. Laat de folder of websitetekst door je docent beoordelen. Neem deze vervolgens samen met je beoordeling op in je portfolio.

Opdracht 3 Integratieplan

In een wijk in jouw gemeente is een aantal woningen toegewezen aan statushouders: mensen die asiel hebben aangevraagd in Nederland en een verblijfsvergunning hebben gekregen. De gemeente moet ervoor zorgen dat de nieuwe inwoners integreren in de wijk.

Jij werkt voor de gemeente en je moet een integratieplan opstellen. Dit plan moet ervoor zorgen dat de huidige en nieuwe bewoners goed met elkaar in dezelfde wijk kunnen wonen.

1. Bedenk hoe de nieuwe inwoners het beste in de wijk kunnen integreren:
 - Bedenk twee activiteiten om de buurtbewoners en statushouders met elkaar kennis te laten maken. Zorg ervoor dat de activiteiten aantrekkelijk zijn voor zowel de buurtbewoners als de statushouders.
 - Bedenk een manier om statushouders aan werk te helpen.
 - Bedenk een manier om buurtbewoners die zich zorgen maken van informatie te voorzien.
2. Maak het integratieplan. Schrijf in een inleiding wat het doel is van je plan en waarom het belangrijk is. Beschrijf vervolgens de ideeën die je bij stap 1 hebt bedacht. Leg per idee uit hoe dit bijdraagt aan de integratie van nieuwe inwoners in de wijk.
3. Laat je integratieplan door je docent beoordelen. Neem het plan en de beoordeling op in je portfolio.